

NAIVA I SUVREMENA UMJETNOST 'Važno je promatrati i upijati svijet oko sebe – manje je bitan način ili medij kojim ćemo ga prenositi jer svako vrijeme, mjesto i kontekst nose svoju umjetnost'

1.10.2025. 17:40 Tomislav Matijašić

Nijedna grana umjetnosti ne gubi svoj smisao transformacijom – svaki se stil, pokret, poetika i autorski izraz mijenjaju kroz vrijeme.

Rekla nam je tako **Tanja Špoljar**, predsjednica Udruge Atelieri Koprivnica, kustosica i programska voditeljica u koprivničkoj AK galeriji, i nastavila da tako ni bit naive nikada nije bila ograničenost na jedan medij izražavanja, primjerice na slikarstvo ili na slikanje na staklu.

– Remek-djela naive, kao uostalom i sva umjetnička djela, najljepše je promatrati uživo, no danas pribjegavamo i njihovoj prezentaciji putem različitih *online* platformi što je naravno dobrodošao način približavanja umjetnosti publici. Zanimljivo je istaknuti da je Hrvatski muzej naivne umjetnosti najstariji muzej naive u svijetu otvoren još 1952. godine. Također, Galerija naivne umjetnosti u Hlebinama postoji od kraja 1960-ih. Svima bih preporučila da ih posjete i da se podsjetite na najvažnija djela naive kako bi mogli

razaznati što je kvaliteta unutar tog stilskog fenomena, a tek zatim da razmišljaju o suvremenim medijima i alatima – stava je Špoljar.

U tom se kontekstu osvrnula na koprivničku premijeru kratkometražnog animiranog filma Maide Srabović naziva "Fačuk" inspiriranog atmosferom i djelima naivne umjetnosti, posebno onima Mije Kovačića.

– Urezala mi se jedna Maidina rečenica kada je opisivala osjećaj izloženosti naivi u djetinjstvu, to jest osjećaj straha pri promatranju slika kojima smo svi ovdje u Podravini bili okruženi, ali i osjećaj začuđenosti i mistike. Upravo iz tih utjecaja nastao je njezin prekrasan film koji pokazuje jedan od načina kako i danas možemo govoriti o važnim djelima naive, u ovom slučaju o djelima Mije Kovačića. Važno je promatrati i upijati svijet oko sebe – manje je bitan način ili medij kojim ćemo ga prenositi dalje jer svako vrijeme, mjesto i kontekst nose svoju umjetnost – naglasila je.

Umjetnost naive u galeriji suvremene umjetnosti – da ili ne?

Po pitanju AK galerije, Špoljar je otkrila da je njen program usmjeren na suvremene umjetničke prakse zbog čega u njoj nisu izlagali "umjetnike naive", kako se taj pojam i prepliće kroz ovaj članak.

– Tu namjerno izbjegavam sintagmu "naivni umjetnik" zbog mogućih pejorativnih konotacija koje taj naziv nosi te koristim termine "naiva" i "umjetnik naive". Naš je program drugačije zamišljen, a u gradu i okolici postoje mjesta koja su naivi posvećena ili im je posvećen dio programa kroz različite aktivnosti i suvremenije pristupe. No, potrebno je naglasiti da je naiva veoma širok pojam i nikako se ne odnosi samo na umjetnost povezanu s Hlebinama i Hlebinskom školom, već vuče svoje korijene još s kraja 19. i početka 20. stoljeća kada je prepoznata umjetnost Henrija Rousseaua. Ona je sastavni dio moderne umjetnosti 20. stoljeća te povezuje različite kulture, lokalitete, teme, stilske značajke, individualne pristupe, forme, poetike i medije – objasnila je.

Tanja Špoljar / Snimio Valentino Štefanek.

Da, pak, u AK galeriji ima zadatak prikazati umjetnost naive, Špoljar je navela da bi to učinila kritički i "otvarajući prostor novim pogledima na kanone".

– Za početak, možda bih se pozabavila samim terminom "umjetnost naive" ili "naivna umjetnost", zatim pojmovima "primitivna umjetnost" ili "umjetnost primitiva" koji su se koristili prije nego što se ustalio izraz naiva, jer riječ je o terminima koji nose pejorativnu, pa i kolonijalističku konotaciju. Također, i pojmovi poput "marginalne" ili "autsajderske" umjetnosti su mi problematični. No, kao što to često biva s nazivljem, teško ga je mijenjati, a još teže pronaći termin koji bi obuhvatio tako složen sustav kao što je umjetnost naive. To, međutim, ne znači da ne treba pokušavati. Svakako bih se bavila novim čitanjima naive kroz različite perspektive – poručila je Špoljar.

Ako govorimo o klasičnoj slikarskoj izložbi, objasnila je da bi u AK galeriji izlagali autora koji "intuitivno naginje primarnom izrazu, bez akademskog poznavanja konvencija likovnog stvaranja".

– Danas je, kao i mnogo puta tijekom 20. i 21. stoljeća, primjetna potreba za povratkom iskonskom i izvornom, to jest sporijem i jednostavnijem životu bliskijem prirodi. Riječ je o svojevrsnom bijegu od buke i urbanih središta, ali i otporu otuđenom kapitalističkom sustavu. Negdje unutar tog konteksta vidim i moguću autsajdersku izložbu. Naravno, ako se radi o autoru koji doseže određenu razinu stilske koherencije, eksperimenta i kvalitete. Ipak, naš program nije primarno usmjeren na otkrivanje i prezentiranje takvih autora – napomenula je.

Naiva se izražava u svim mogućim medijima

Hlebinsku školu i slikanje na staklu pritom vidi kao zaokruženu priču, školu i pravac, a naivu u svijetu kao stilski fenomen moderne, a ne suvremene umjetnosti. No, na specifičan način ona će uvijek postojati, još je kazala Špoljar.

– Umjetnost autodidakta koja zaobilazi pravila likovnog stvaranja, povezanost s dječjim i nevinim u nama uz dosezanje vlastitog stila i kvalitete, to će se uvijek protezati kroz umjetnost, bilo da je nazivamo umjetnošću naive, autsajdera ili nekako drugačije u nedostatku boljih termina – navela je.

Zbog svega navedenog, naiva za nju nisu samo kist i staklo, već ona obuhvaća izražavanje u svim mogućim medijima.

– S obzirom na to da nisam stručnjakinja za naivu, suzdržat ću se od donošenja nekih velikih sudova o naivi danas, no mišljenja sam da je malo kvalitetnih slikara na staklu i malo kvalitetnih autora koji rade u maniri naive, većinom se radi o ponavljanju starih priča. Također, rijetki su autori koji dosežu kvalitetu kakvu su imali najvažniji predstavnici naive. Time, naravno, ne želim podcijeniti ljudsku potrebu za stvaranjem jer ta je potreba dragocjena, prijeko potrebna i čovjeku prirodna. No, smatram da je važno jasno razlikovati umjetnost od neumjetnosti – istaknula je Špoljar citiravši nakon toga Vladimira Crnkovića, jednog od naših najvećih stručnjaka za naivu – "Manuelne nespretnosti nekih diletantskih autora nesumnjivo su naivna djela, ali ne pripadaju naivi u smislu posebnog segmenta likovnog stvaralaštva jer im nedostaju individualna stilska koherencija i razina umjetničkog".

Zaključila je da se kroz vrijeme obično usustavi ono što je, a što nije umjetnost.

– No, ono što je najvažnije, to je potrebno uvijek iznova propitivati jer umjetnost nije samo plod nečijeg talenta, ona je društvena činjenica. Odražava kontekst u kojem nastaje, oblikovana je politikom, klasnim

odnosima i kulturnim okvirom, a ujedno djeluje i kao polje kritike i promjene. Sve je to vidljivo i u kompleksnom fenomenu naive – rekla je Špoljar.

Formula ne postoji

Sličnog je stava i **Marijan Špoljar**, koprivnički povjesničar umjetnosti i direktor poduzeća Pastoral u sklopu kojeg djeluje Galerija S primarno orijentirana na izdavanje grafika suvremenih autora. Umjetnost je pitanje duhovnog djelovanja što pak implicira da nikakve formule u njezinoj definiciji ne može biti, istaknuo je Špoljar.

– Umjetnost je izraz apsolutne slobode, a naiva nikako nisu samo kist i staklo. Pojam naive je toliko širok da se ne može obuhvatiti jednim izrazom te pored riječi “naiva” podjednako cirkuliraju i riječi izvorna, primitivna, insitna, autsajderska i još desetine drugih – poručio je Špoljar.

Kad je riječ o Hlebinskoj školi, na nju gleda kao na davno zatvoren i završen krug, no ne samo zbog smrti njezinih glavnih protagonista.

– Jedna formula posve je iscrpljena, a nastavak slikanja na staklu je samo puka tehnika, a ne nešto što ima dublje, pa i povijesne razloge postojanja. Osnovna razlika između naivnog umjetnika i onoga drugog je to što naivac govori direktno, iz duše, neopterećen znanjem, pa i likovnim tehnikama. Dakle, bez spekulativne pripreme. Kako će i kojim sredstvima to izraziti, doista nije zadano, a kamoli da bi bila formula – tvrdi Špoljar.

Marijan Špoljar / Foto: Ivan Brkić

Bit umjetnost nije u podjelama, vrstama ili stilovima

Na pitanje postoji li mogućnost da u vremenu dominacije vizualne sfere i digitalnog prostora netko progovori novim sredstvima, odnosno tehnologijama, a da ostane naivac, to jest da tu iskonsku, primarnu, izvornu,

nenaučenu dimenziju likovnog izraza ostvari vremenu primjerenim sredstvima, Špoljarov odgovor je potvrđan, a hoće li se to zvati naiva ili nekako drugačije, uopće nije važno, mišljenja je.

– Hoće li se pojaviti i netko tko će umjesto kista, stakla, drveta ili gline uzeti bilo koje novo tehnološko sredstvo i raditi naivno niti je moguće predvidjeti niti je potrebno predskazati. Ne razmišljam u relacijama naiva-ne naiva, nego o tome koliko je koji autor autentičan tumač svoga vremena i izvorni glas svoje ličnosti. Uopćeno? Možda, no u tome je, a ne u podjelama, vrstama ili stilovima, bit umjetnosti – zaključio je.

Članak je napisan uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz programa poticanja novinarske izvrsnosti.

